

3

За понад десятиліття сусіди вже звикли до звуків, які долинали з саду сім'ї Ердаль: бах-бах-бах-бах-бах. Коротка пауза, поки Кевін збирає шайби. Потім знову: бах-бах-бах-бах-бах. Йому було два з половиною роки, коли він уперше проїхався на ковзанах, у три роки він отримав свою першу ключку, в чотири міг узяти гору над п'ятирічним гравцем, а в п'ять грав краще за семирічних. Тієї зими, коли йому виповнилося сім, він так сильно обморозив обличчя, що зблизька на вилицях досі видно невеличкі білі плями. Кевін уперше грав в офіційному матчі ліги, і на останніх секундах гри не зумів вразити порожні ворота. Бйорнстадські юніори перемогли з рахунком 12:0, усі голи забив Кевін, але його нічим не могли розрадити після останнього промаху. Пізно ввечері батьки виявили, що його нема в ліжку, опівночі половина мешканців міста вже прочісували ліс. У Бйорнстаді гра в хованки — погана ідея, бо варто малій дитині трохи відійти, як її вмить поглинає темрява, а тендітне тіло швидко замерзає на смерть при тридцяти градусах морозу. Тільки на світанку хтось виявив, що хлопець був не в лісі, а на вкритому кригою озері. Він притягнув туди ворота, п'ять шайб, усі кишенькові ліхтарики, які зміг роздобути, і годинами пробивав по воротах з того кута, з якого не зміг забити останній гол у матчі. Коли його вели додому, він нестримно ридав. Білі плями на обличчі так ніколи й не зійшли. Йому було сім років, і всі вже тоді знали, що всередині хлопця живе ведмідь. Цю силу не стримати.

Кевінові батьки оплатили будівництво власного невеликого хокейного майданчика, на якому він щоранку тренувався, тож

щоліта їхні сусіди відкопували в себе на грядках із квітами цілі кладовища шайб. І ще кілька наступних поколінь будуть знаходити в тутешніх квітниках залишки вулканізованої гуми.

Рік за роком сусіди чули, як міцнішає хлопчинове тіло – стукіт його ударів ставав щоразу сильнішим і швидшим. Тепер Кевіну виповнилося сімнадцять, і місто не бачило гравця з таким талантом від того часу, як їхня команда була у вищій лізі – ще до його народження. У хлопця було все: тілобудова, руки, голова і серце. Але передусім він мав чуття і бачив те, що відбувалося на льоду, наче в уповільненій зйомці, а не так, як бачили інші. У хокеї можна багато чого навчитися, але ти або народився з таким умінням бачити, або ні. «Кевін? Оце справжній хокеїст», – часто казав спортивний директор клубу Петер Андерссон, а він знав що каже: востаннє в Бйорнстаді таким самородком був сам спортивний директор – він здолав увесь шлях до Канади й НХЛ, де грав із найкращими хокеїстами світу.

Кевіну відомо, що від нього вимагають – про це йому розповіли, щойно він став на ковзани. Потрібно все. Вимога одна: весь ти. Тому щоранку, коли тільки світає, а шкільні товариші міцно сплять, накрившись теплими ковдрами, Кевін біжить до лісу, а тоді починається: бах-бах-бах-бах-бах. Позбирати шайби. Бах-бах-бах-бах-бах. Позбирати шайби. Після обіду – тренування у молодіжній команді, ввечері – з основною командою, потім тренажерний зал, знову пробіжка до лісу, а тоді остання година – вдома при світлі прожекторів, спеціально встановлених на даху будинку.

Бах-бах-бах-бах-бах. Це єдина вимога, яку ставить перед тобою спорт. Усього лише весь ти.

Кевін отримував безліч пропозицій перейти до великих клубів, навчатися в хокейній гімназії у великому місті, але він послідовно усім відмовляв. Він простий хлопець з Бйорнстада, у нього тато з Бйорнстада; може, деінде це неважливо, але в цих краях це щось таки й значить.

То чому гра у півфіналі молодіжних команд настільки важлива? Та тому, що найкраща молодіжна команда ще раз нагадає всій країні про існування свого міста. І тому, що політики в цьому регіоні, можливо, виділять гроші на будівництво хокейної гімназії саме тут, а не десь у Геді, – щоб найбільші таланти у цій частині країни переїжджали до Бйорнстада, а не у великі міста. А тоді найкраща місцева команда зі своїми хлопцями знову дістанеться вищої ліги, знову залучить до фінансування великих спонсорів, у регіоні побудують нову льодову арену, прокладуть до неї широкі дороги, а може, навіть збудують ті будівлі для конференцій і той торговий центр, про що вже роками торочать, а тоді відкриються нові підприємства і з'являться нові робочі місця. І мешканці Бйорнстада захочуть відремонтувати свої будинки, а не продавати їх. Ця гра важлива для економіки. Для почуття гордості. Для виживання.

Настільки важлива, що сімнадцятирічний хлопець щодня стояв у саду свого будинку – ще відтоді, як обморозив вилиці тієї ночі десять років тому, – і забивав шайбу за шайбою, тримаючи на своїх плечах ціле містечко.

Ця гра важливіша за все.

«Улоговина» розташована в іншій частині Бйорнстада, на північ від дороговказів. Центр Бйорнстада – це котеджі й невеликі вілли, що розташовуються за спадом ієрархії середнього класу, а от в Улоговині стоять лише багатоквартирні будинки і то настільки далеко від Височини, наскільки було можливо. Звісно, спершу ці назви були просто географічними прізвиськами, придуманими без фантазії: Улоговина розташована нижче за решту міста, де земля спускається до старого гравійного кар'єру, а Височина – на горі над озером. Але коли фінансовий статус мешканців поступово розділився залежно від місця їхнього житла, ці назви залишилися в обігу не лише в значенні частин міста, а також і як класові маркери. Навіть у найменших містах світу діти рано дізнаються про розділену

соціальну реальність, і в Бйорнстаді з цим усе просто: що далі ти живеш від Улоговини, то краще для тебе.

Фатіма мешкає у двокімнатній квартирі аж на краю Улоговини. Вона стягує свого сина з ліжка із м'якою наполегливістю; той хапає свої ковзани. В автобусі, крім них, більше нікого, вони не розмовляють. Амаат виробив власну систему транспортування тіла, без необхідності прокидатися головою. «Мумія» – так любовно називає його Фатіма. Діставшись льодової арени, вона перевдягається в уніформу прибиральниці, а її син іде шукати сторожа. Спершу він робить спробу допомогти матері прибрати сміття з трибун, поки та не починає сваритися і проганяє його. Амаат хвилюється через мамину спину, а мама переймається, що інші діти побачать сина біля неї і почнуть його дражнити. Відколи Амаат себе пам'ятав, у них із матір'ю не було жодної рідної душі в цілому світі. У дитинстві він збирав на цих трибунах наприкінці місяця порожні пляшки; буває, він і зараз так робить.

Щоранку Амаат допомагає сторожеві, відмикає двері, перевіряє люмінесцентні лампи, складає шайби, їздить на льодовому комбайні, готує майданчик до роботи. Першими приходять ковзанярі, в найнезручніший час. Потім збираються всі хокейні команди, одна за іншою, залежно від рангу, а найзручніший час заброньований за молодіжною і дорослою командами. Гравці молодіжної тепер стали настільки вмілими, що посідають майже найвище місце в ієрархії.

Амаат туди ще не потрапив, йому лише п'ятнадцять, але може, вдасться наступного сезону. Якщо виконає всі вимоги. Одного дня він забере звідси свою маму – він у цьому впевнений, – одного дня він перестане постійно додавати і віднімати в голові прибутки і видатки. Діти, які живуть у сім'ях, де гроші можуть закінчитися, суттєво відрізняються від інших дітей. І те, в якому віці ти це усвідомлюєш, також важить.

Амаат знає, що в нього не так багато варіантів, тому його план простий: звідси – в молодіжну команду, звідти – в дорослу, а тоді – до професіоналів. Щойно на його рахунок з'явиться

перша зарплата, він забере від мами візок прибиральниці й ніколи не пустить її до цієї роботи; мамині зболені руки відпочинуть, а хвора спина знатиме, що таке полежати зранку в ліжку. Усілякий мотлох його не цікавить. Він просто хоче хоча б одного вечора заснути без думок про гроші.

Коли Аамат закінчує справи, охоронець поплескує його по плечу і подає йому ковзани. Аамат зашнуровує їх, бере ключку і виїжджає на порожню арену. Вони з охоронцем домовилися: Аамат допомагає піднімати щось важке і відчиняти тугі бокові дверцята (бо ревматизм сторожа протестує проти таких завдань), а тоді, якщо Аамат сам прочистить після себе лід, арена до його послуг на цілу годину, поки не прийдуть на тренування ковзанярі. Для Аамата це найкращі шістдесят хвилин кожного його дня.

Він закладає до вух навушники, ставить гучність на максимум і розганяється з усіх сил. Мчить кригою – так швидко на інший бік, що аж влітає шоломом в оргскло бортика. На повній швидкості – назад. Ще раз. І ще раз. І ще.

Фатіма на мить відривається від прибирання і дозволяє собі кілька секунд поспостерігати за сином. Зустрічається поглядом зі сторожем і беззвучно каже «дякую». Той у відповідь лише киває, ховаючи усмішку. Фатіма пригадує, як розгубилася, коли тренери клубу вперше повідомили їй, що Аамат має винятковий дар до гри. Вона тоді небагато розуміла шведською, і для неї було божественною таїною вміння Аамата кататися на ковзанах ще відтоді, коли він заледве вмів ходити. Минуло вже стільки років, а вона так і не звикла до холоднечі у Бйорнстаді, але навчилася любити місто таким, яким воно є. У житті Фатіми найбільшою дивовижею був цей хлопчик, якого вона привела на світ там, де люди ніколи не бачили снігу, і який був народжений для того, щоб грати в спортивну гру на кризі.

На одній із менших вілл у центрі містечка з душою виходить спортивний директор хокейного клубу Бйорнстада Петер

Андерссон, захеканий і з розчервонілими очима. Він майже не спав уночі, а вода не змогла змити нервово напруження. Директор двічі блював. Він чує, як Міра, минаючи ванну, поспішає коридором – розбудити дітей, – і знає, що вона скаже. «Господи, Петере, тобі ж уже за сорок перевалило! Коли директор нервує через молодіжний матч більше за самих гравців, то йому, мабуть, варто прийняти заспокійливе, випити собі і трохи розслабитися?» Сім'я Андерссонів уже десять років живе тут, відколи повернулася з Канади, але директор досі не зумів пояснити своїй дружині, яке значення має хокей для Бйорнстада. «Серйозно? А тобі самому не здається, що ви, дорослі чоловіки, занадто цим переймаєтесь? – запитувала Міра протягом цілого сезону. – Гравцям молодіжної збірної по сімнадцять років! Ще майже діти!»

На початках Петер відмовчувався. Але одного вечора все-таки сказав, як є: «Міро, я знаю, що це лише гра. Я знаю. Але ми живемо в місті посеред лісів. Тут немає туризму, чи шахти, чи високотехнологічної промисловості. Тут лише темрява, холод і безробіття. Якщо нам вдасться змусити це місто знову чимось захопитися, то нам випав щасливий жереб. Люба, я знаю, що ти не з цих країв і це не твоє місто, але подивися навколо. Робочих місць усе менше. Місцева влада затягує паски. Тут живе міцний народ, у кожному – ведмежа сила, але нами вже довгий час попихають. Цьому місту потрібно в чомусь перемогти. Нам треба відчути, хоча б один раз, що ми найкращі. Я знаю, що це просто гра. Але ж не лише... не лише так. Не завжди».

Міра міцно поцілувала його в чоло, обійняла, усміхнулася й ніжно прошепотіла йому на вухо: «Який ти ідіот!». Звісно, це правда, і він сам це знає.

Петер виходить з ванної, стукає до кімнати своєї п'ятнадцятирічної доньки, поки не чує у відповідь звук гітари. Донька обожнює свій інструмент, а не спорт. Часом йому стає гірко від цього, але буває й так, що він радіє за неї.

Майя лежить у ліжку, починає грати ще голосніше, коли лунає стукіт, чує за дверима рух батьків. Мама має дві вищі освіти, завиграшки процитує цілий кодекс законів, але не може запам'ятати, що таке айсинг чи офсайд, навіть якщо постане перед судом. А от тато може детально пояснити кожна з хокейних стратегій, що існують у світі, але не здатен дивитися серіал, в якому більше трьох персонажів, не вигукуючи щоп'ять хвилин: «Що тепер відбувається? Це хто? Чому це я маю сидіти тихо? Тепер я пропустив, що вони сказали... можна відмотати назад?».

Майя у відповідь то сміється, то зітхає. Найдужче в житті прагнеш переїхати з дому лише тоді, коли тобі п'ятнадцять. Усе так, як каже її мама, коли через холоднечу і темряву в неї закінчується терпіння і вона випиває три-чотири келихи вина: «Майє, у цьому місті неможливо жити, тут можна тільки виживати».

Ніхто з них навіть не підозрює, наскільки правдиві ці слова.

28

Коли Ана і Майя були дітьми – здається, ще зовсім недавно, – вони весь час мріяли про Нью-Йорк. Що будуть там жити, коли стануть багатими й відомими. Майя хотіла розбагатіти, а Ана – стати відомою, що було незбагненним для всіх, хто бачив, як одна хотіла лише грати на гітарі, а інша – вистругувати дерев'яні мечі. Різниця між ними стала ще помітнішою, коли Майя казала «там, у лісі», а Ана – «тут, у лісі», бо для Майї нормально було перебувати в місті, а для Ани – навпаки. І однаково їхні мрії були прямо протилежні: Майя мріяла про тиху музичну студію, Ана – про мурашник людського натовпу. Ана хотіла стати відомою, щоб самоствердитись, а Майя хотіла розбагатіти, щоб наплювати на думку інших. Вони обоє неймовірно складні й тому завжди розуміють одна одну.

Ще зовсім малою Ана хотіла стати хокеїсткою, грала один сезон у дівочій команді в Геді, але не могла всидіти на місці й виконувати те, що казали тренери, і постійно потрапляла в бійки. Врешті тато Ани пообіцяв, що навчить її стріляти з рушниці, якщо вона перестане змушувати його возити її на тренування. Ана бачила, що татові соромно, бо вона не така, як усі, та й пропозиція постріляти її занадто манила, щоб від неї відмовитися.

Ана виросла й захотіла стати спортивною коментаторкою на телебаченні, потім почалася старша школа, й Ана дізналася, що дівчатам у Бйорнстаді можна любити спорт, але тільки не так, як любила його вона. Не так сильно. Не так, коли пояснюєш хлопцям правила й тактику. Дівчата-підлітки насамперед повинні цікавитися хокеїстами, а не хокеєм.

Тож Ана схилила голову й почала вправлятися у справжніх національних видах спорту Бйорнстада – у соромі й мовчанні. Саме це зводило з розуму її маму. Ана мало не поїхала звідси разом із нею, але передумала й залишилася. Заради Майї, заради тата і, можливо, тому, що любила дерева так само сильно, як і часом ненавиділа.

Вона завжди думала, що це ліс навчив людей у Бйорнстаді тримати рота на замку, коли полюєш або рибалиш, треба бути тихим, щоб не злякати тварин, і якщо людей навчати цього від народження, це позначиться й на їхньому спілкуванні. Тому Ана завжди розривалася між бажанням кричати на все горло і взагалі замовкнути.

Вони лежать на ліжку Майї. Ана шепоче:

– Ти мусиш розказати про це.

– Кому? – на видиху питає Майя.

– Усім.

– Для чого?

– Бо інакше він знову це зробить. З кимось іще.

Вони знову й знову сперечаються – тихо, з собою і одна з одною, бо Ана знає, що неприпустимо таке вимагати: щоб одна Майя взяла на себе відповідальність за всіх. Щоб лише вона встала й закричала в наймовчазнішому місті на світі. Злякала звірів. Ана ховає обличчя в долонях, щоб батьки Майї не почули плачу.

– Майє, це я винна, бляха, – як я могла залишити тебе на вечірці. Я мала б знати. Шукати тебе. Я втекла, як якась сцикло, втекла. Це я винна, я вин...

Майя лагідно бере її обличчя в свої долоні.

– Ти не винна, Ано. Ніхто з нас не винен.

– Ти мусиш розповісти, – в розпачі схлипує Ана, але Майя рішуче хитає головою.

– Зможеш зберегти таємницю?

Ана, шморгаючи, киває, і обіцяє:

– Клянуся життям.

– Цього не досить. Клянися техно!

Ана заходиться сміхом. Наскільки ж несамовито можна любити людину, яка вміє розсмішити тебе в такій ситуації.

— Клянуся всіма видами електронної музики. Крім, типу, лажового євротехно 90-х.

Майя усміхається, витирає їй сльози і, дивлячись в очі, шепоче:

— Зараз Кевін скривдив лише мене. Але якщо я розповім, то дозволю йому скривдити всіх, кого люблю. Я цього не витримаю.

Вони тримаються за руки. Сидять поруч на ліжку і рахують таблетки снодійного — цікаво, скільки треба, щоб піти з життя? Коли вони були дітьми, все здавалося інакшим. Здається, це було ще зовсім недавно, — зрештою, так і є.

Беньї бачить її здалеку — чорну цятку на надгробному камені. Вона пролежала там пару годин, він струшує з неї сніг і читає те, що на ній написано. Одне-єдине слово.

Коли Кевін, Бубу, Лют, Беньї та інші гравці були малими, Давід часто давав їм перед матчами шайби, написавши на них короткі повідомлення, над якими вони мали задуматися. «Давай сильніший захист», або «активніше пересувайся», або «май терпіння». Іноді він писав щось таке, щоб їх розсмішити. Він міг передати шайбу найзнервованішому гравцеві в автобусі й зі страшенно суворим виглядом чекати, поки той не прочитає напис: «Ширінка розстебнута. Хрін видно». Такий гумор він показував тільки своїм гравцям, і вони почувалися обраними. Сила жартів у тому, що вони можуть дати відчуття приналежності або виключення. Створити поняття «ми» і «вони».

Давід краще за всіх умів дати своїм гравцям відчуття, що він бачить кожного з них. Він запросив цілу команду додому на вечерю, познайомив їх зі своєю дівчиною, але коли клуб проводив матч «батьків проти синів» для всіх молодших команд, Давід єдиний із тренерів не прийшов. Він заїхав по Кевіна і Беньї, одного підібрав на його подвір'ї, а іншого — на цвинтарі, і поїхав з ними на озеро пограти там.

Давід бився за них — буквально. Коли Бенї мав дев'ять чи десять років, у нього вже склався стиль гри, від якого батьків суперників охоплювала лють. Під час одного гостьового матчу з дитячою командою в Геді Бенї навалився силовим прийомом на гравця, і той крикнув, що приведе до нього свого старого. Бенї не тримав це довго в голові, але після матчу в темному проході для гравців з'явився якийсь чоловік, схопив його за волосся на потилиці, жорстоко жбурнув до стіни й закричав: «Ну що, мале циганча? Тепер ти вже не такий крутий?». Бенї навіть не злякався, але тієї миті він з холодною впевненістю подумав, що його заб'ють до смерті. Біля них було багато дорослих, які все бачили і не втручалися; Бенї не знав, чи це тому, що вони боялися, та просто думали, що він таке заслужив. Бенї пам'ятає тільки кулак Давіда, який одним ударом звалив того татуса на підлогу.

— Якщо побачу, що дорослий чоловік на цій арені зачіпає малого хлопця, я його вб'ю, — сказав Давід, і не лише кривднику, а всім дорослим, які тихо завмерли.

Потім він нахилився до Бенї і прошепотів йому на вухо:

— Знаєш, як врятувати людину з Геда, яка тоне?

Бенї похитав головою. Давід усміхнувся.

— Добре.

У роздягальні тоді Давід написав на шайбі одне слово — «Пишаюся» — і запхав її до сумки Бенї. Хлопець досі її зберігає. Того самого вечора в автобусі дорогою додому усі з команди активно жартували. Регіт ставав усе голоснішим, а самі жарти — непристойнішими. Бенї пам'ятає лише один жарт, його сказав Бенгт:

— Чуваки, а знаєте, як посадити чотирьох гомиків на один стільчик? Перевернути його догори!

Усі реготали. Бенї пам'ятає, що він тоді крадькома глянув на Давіда — той теж сміявся. Однаково легко дати відчуття приналежності або виключення, створити поняття «ми» і «вони». Бенї ніколи не боявся, що його поб'ють або зненавидять, якщо дізнаються про нього правду, бо його з дитинства ненавиділи

в кожній команді суперника. Він боявся лише, що одного дня товариші в команді і тренер стануть уникати певних жартів в його присутності. Відторгнення сміхом.

Беньї стоїть біля могили тата, зважуючи шайбу в руці. Давід написав на ній одне слово.

«Перемога».

Наступного дня Беньї не йде до школи, але приходиться на тренування. Його форма просякнута потом найбільше. І все тому, що коли він уже не знає, чи залишилось щось важливе на світі, це – єдине, чого ніхто від нього не забере. Його перемоги. Давід двічі стукає його по шолому – слова тут не потрібні.

У роздягальні Лют сидить на місці Беньї, біля Кевіна. Беньї нічого не каже, лише стоїть перед Лютом, поки той не згрібає свої речі й безрадісно волочиться на лавку навпроти. Обличчя Кевіна навіть не сіпається, але по очах видно, що він відчуває. Вони з Беньї ніколи не вміли брехати один одному.

Давід іще не бачив, щоб обидва його найкращі гравці так добре грали на тренуванні.

Настала субота. Сьогодні фінал юніорів. У всьому містечку прокидаються дорослі чоловіки й жінки, надягають свої зелені светри й шарфи. На стоянці біля льодової арени стоїть автобус, прикрашений гордими транспарантами, готовий везти команду до столиці, з одним зарезервованим сидінням для кубка, який приїде з ними.

Зранку на вулиці в центрі містечка бавляться три дівчинки, школярки початкових класів. Бігають одна за одною, фехтують паличками, кидаються останніми сніжками цієї довгої зими. Майя спостерігає за ними з вікна своєї спальні. Кілька років тому вони з Аною підпрацьовували нянями для цих дівчаток, Ана навіть зараз часто вибігає побавитися з ними в сніжки, коли знуджується від Майїної гри на гітарі, – вона вміє так їх розсмішити, що ті аж катаються по землі. Майя

міцно обхоплює себе руками. Вона не спала всю ніч, і жодної миті не сумнівалася, що ніколи нікому не розкаже про те, що сталося. Та їй варто було побачити трьох маленьких дівчаток, які бавляться на вулиці перед її вікном, щоб змінити своє рішення.

Виснажена Ана спить в її ліжку – заплющені очі, така мала і вразлива під грубою ковдрою. Яку ж страшну історію почує цього дня це місто: Майя нарешті вирішила розповісти правду про Кевіна, але не для того, щоб захистити себе, а щоб захистити інших. Стоячи перед вікном цього ранку, вона вже знала, що зробить з нею місто.